

NEZAŽELENI? MEDIJSKE IN POLITIČNE KONSTRUKCIJE TUJCEV V SLOVENIJI

Ana KRALJ¹

COBISS 1.01

IZVLEČEK

Nezaželeni? Medijske in politične konstrukcije tujcev v Sloveniji

Avtorica s pomočjo diskurzivne analize raziskuje, kako so se tiskani množični mediji in politični predstavniki v slovenskem parlamentu odzvali na приход tujcev (»illegalnih« imigrantov) v obdobju t.i. prebežniške krize v Sloveniji v letih 2000 in 2001. Ugotovila je, da sta medijski in politični govor vzpostavila serijo diskriminatornih diskurzivnih praks s prevladujočo tezo o ogroženosti slovenstva, kar je vplivalo na institucionalno politično delovanje z legitimacijo sprememb zakonodaje v smeri zniževanja že doseženih standardov obravnave imigrantov, še posebej prisilcev za azil.

KLJUČNE BESEDE: tujci, nacionalizem, odnos do imigrantov v Sloveniji

ABSTRACT

Unwanted? Media and Political Constructions of Foreigners in Slovenia

Through a discursive analysis approach the author researches how the press and the political representatives in the Slovenian parliament reacted to the arrival of foreigners ("illegal" immigrants) in the period of the so called immigration crisis in 2000 to 2001. The author comes to the conclusion that the media discourse and the political discourse of the time established a series of discriminatory discursive practices, where the dominant thesis was one in which slovenianhood was threatened, and this in turn led to an institutional political action, with a legitimation of changes in legislation towards lowering the standards of the treatment of immigrants, especially asylum seekers.

KEY WORDS: foreigners, nationalism, attitudes towards immigrants in Slovenia

UVOD

Upravni aparat nacionalne države zaznava dve vrsti tujcev; bodisi tiste, ki so ravnokar prečkali državno mejo bodisi tiste skupine, ki znotraj nacionalnega teritorija bivajo že dolgo časa. Slednjim nacionalna država lahko priznava poseben (kolektiven) status in jih uvršča v pravno kategorijo nacionalnih manjšin, vendar priznavanje manjšinskega statusa

---

¹ Ana Kralj je doktorica sociologije, asistentka z doktoratom, zaposlena na Univerzi na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper. Garibaldijska 1, SI-6000, Koper. E-mail: ana.kralj@zrs.upr.si.

ne pomeni nujno tudi priznavanja posebnih pravic ali zaščite². Tujci, četudi jim je priznan status manjšine, so skupina ljudi, ki je neprestano pod drobnogledom. Izpostavljeni so vsakovrstnim sumničenjem predvsem pod pretvezo, da so »drugačni«, drugačnost pa se (samoumevno) interpretira kot škodljiva odklonskost. Tujci postanejo »osumljenci«, ne da bi karkoli storili; senca suma, če že ne krivda, je stalno prisotna ne glede na samo obnašanje ali dejanja. V zgodovini krščanske Evrope so bili Judje kot posamezniki in kot skupnost prototip sumljivih tujcev, ki jim ne gre zaupati, četudi so (bili) asimilirani, pravi Ulrich Bielefeld (1998)³. Podobno še vedno velja za Rome (tudi, če so stalno naseljeni na določenem ozemlju), ki ne glede na pravice, izhajajoče iz državljanstva, ostajajo permanentni tujci, podvrženi vztrajni socialni in prostorski segregaciji, zavračanju, kulpabilizaciji in kriminalizaciji.

»Drugačnost« v nacionalističnem diskurzu postane totalizirajoč, prvinski označevalec, ki služi kot argument za zavračanje soobstoja oziroma mešanja različnih rasnih ali etničnih skupin oziroma posameznikov. Pierre-André Taguieff (1988) in Zygmunt Bauman (2003) tako denimo govorita o »miksofobiji«, to je strahu pred mešanjem s tujci. Ravno njihova »drugačnost«, podkrepljena s tezo o »različnosti kultur in njihovem medsebojnem neskladju«, je eden poglobitvinih argumentov zoper priseljivanje in integracijo tujcev v nove družbe. Prizadevanja, da bi ohranili »tuje«, »drugo« in »drugačno« na ustrezni varnostni razdalji, hodijo z roko v roki z odločitvijo, da se onemogoči potreba po komuniciranju, sodelovanju in medsebojnem usklajevanju, in so posledica ontološke ne-varnosti, ki temelji na novi krhkosti družbenih vezi. »Take želje se stekajo, združujejo in zgoščajo v politiko etničnega ločevanja, še zlasti obrambe pred dotokom 'tujcev', pravi Bauman (2000: 138-139).

Ob izteku dvajsetega stoletja je za razprave o »tujcih« postalo značilno, da se od-

² V Sloveniji sta z ustavo priznani dve manjšinski skupnosti: avtohtona italijanska in madžarska manjšinska skupnost. V 65. členu Ustave Republike Slovenije je določeno, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon, ki je bil po dolgih polemikah v parlamentu sprejet leta 2007. Pripadniki v Sloveniji živečih narodov in narodnosti bivše Jugoslavije navkljub številčnosti, ki presega število pripadnikov italijanske ali madžarske manjšine, nimajo priznanega legalnega skupinskega družbenega statusa, zato ustavno-pravno ne obstajajo posebne določbe v prid varovanja njihovih pravic. Več o tem glej v: Klopčič, V., Komac, M., Kržišnik-Bukič, V. (2003): *Položaj in status narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja ter v Komac, M., Medvešek, M. (ur.) (2005): *Percepcije slovenske integracijske politike*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

³ V zadnjih letih na mesto Juda kot »trajno osumničene tujca, ki kuje zaroto« stopajo predvsem muslimani, kar je postalo še posebej očitno v času po 11. septembru 2001 oziroma po napadu na stolpnici World Trade Centra v New Yorku. Osebe islamske veroizpovedi, četudi z državljanstvom (ZDA ali katere od evropskih držav) in »asimilirane v Zahodno družbo«, so v imaginariju vladajočih elit in prestrašenih »domačinov« postale kolektivni osumljenec. Strah, sumničenje in sovrašтво do muslimanov na področju Evrope in tako imenovanega Zahodnega sveta seveda ni zgodovinski novum. Tomaž Mastnak, denimo, v knjigi »Evropa: med evolucijo in evtanazijo« (1998) razvija tezo, da je za konstitucijo Evrope - in še posebej za artikuliranje evropskega diskurza - ključnega pomena ravno sovrašтво do muslimanov.

vijajo v okviru diskurza biopolitike⁴, ki si prizadeva ustvariti poenoteno, pacifizirano, obvladljivo in »normalno« družbeno telo. Po eni strani morajo državne meje za določene skupine ljudi ostajati relativno odprte ali vsaj porozne, da bi omogočile pritok kapitala, delovne sile, komunikacij in (določenih) kulturnih praks, po drugi strani se meje dnevno dograjujejo in utrjujejo. Čeprav se definiranje meja ne odvija zgolj na etnično/rasno/kulturnih merilih, se »tujost« uporablja kot družbeni označevalec in mehanizem diferenciacije, v biopolitičnem diskurzu pa »tujci« kot individuumi postanejo poenoteni v maso in kategorizirani v kolektivnih označevalcih, kot so »(ilegalni) imigranti«, »azilanti«, »prebežniki« in podobno.

ODNOS DO IMIGRANTOV V SLOVENIJI

Politike izključevanja in zavračanja, ki se na (nad)nacionalnih ravneh institucionalizirajo v obliki restriktivnih imigracijskih politik, odzvanjajo tudi na lokalnih ravneh, kjer se vse pogosteje oblikujejo različne »civilnodružbene« iniciative in gibanja, ki v imenu »lastne avtohtonosti« nasprotujejo priseljevanju »tujcev«. V Sloveniji smo bili takim reakcijam priča že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so v iskanju zaposlitve prihajale delavke in delavci iz drugih jugoslovanskih republik, po osamosvojitvi pa predvsem v začetku devetdesetih let v obdobju t.i. »begunske krize«, ko so v Sloveniji iskali zatočišče begunci iz Bosne in Hercegovine. Nato je v letih 2000-2001 kulminirala še t.i. »prebežniška kriza«, ki jo je zaznamovala problematika »ilegalnih imigrantov« in prisilcev za azil. Nenazadnje je treba omeniti še nedavne krčevite odpore številnih lokalnih skupnosti v Sloveniji, ki so po načelu formiranja vaških straž nasprotovale naselitvi romske družine v »njihova lokalna okolja«⁵.

Sodeč po rezultatih raziskav, ki obravnavajo odnos večinskega prebivalstva do priseljevanja tujcev v Slovenijo, je ta odklonilen, še posebno pa je to očitno v primerih, ko gre za priseljevanje oseb iz bivših jugoslovanskih republik, ki obenem predstavljajo večinski delež imigrantske populacije v Sloveniji, ter ko gre za priseljevanje iz neevropskih držav, vendar s pomembno razliko – priseljenci z globalnega juga (Afrika) in vzhoda (Azija, Rusija in nekdanje države Sovjetske zveze) so pomembno bolj nezaželeni kot priseljenci iz »paneuropskega sveta« (obe Ameriki in Avstralija).

⁴ Biopolitika je proces, s katerim se uveljavlja biooblast, življenje pa je uravnavano na način, s katerim bi se doseglo »ravnotežje«, »regularnost« (Foucault, 2003) in »normalnost« s pomočjo mehanizmov nadzora in intervencije, ki so »immanentni« (Negri, Hardt, 2003) vsem področjem življenja in vsebujejo nešteto subtilnih praks, ki delujejo na nivoju odnosov med ljudmi.

⁵ O strahu pred abstraktnimi »tujci«, ki niso nujno tuji državljani - članice in člani romske družine imajo nenazadnje slovensko državljanstvo, vendar njihovo »tujost« dokončno zapečati etnična pripadnost - pričajo tudi tako banalni primeri, kot je denimo prodaja stanovanj Stanovanjskega sklada Republike Slovenije v Cerkljah na Gorenjskem. Lokalna skupnost »avtohtonih domačinov« je namreč izrazila pomisleke zaradi priselitve »tujcev« v Cerklje (Vir: Dnevnik, »Cena odtehta tudi pogled na pokopališče«, 16. 1. 2007).

Tabela 1: Ali bi bilo treba v prihodnosti na splošno omejevati ali spodbujati priseljevanje drugih ljudi v Slovenijo?

	Zelo omejevati	Omejevati	Spodbujati	Zelo spodbujati
Iz Hrvaške	16,8 %	69,0 %	13,2 %	1,0 %
Iz ostalih držav nekdanje Jugoslavije	21,8 %	67,0 %	10,6 %	0,6 %
Iz Madžarske	15,4 %	70,8 %	13,2 %	0,6 %
Iz Avstrije	12,1 %	67,3 %	20,0 %	0,7 %
Iz Italije	13,0 %	68,9 %	17,0 %	1,0 %
Iz drugih držav EU	12,3 %	64,4 %	21,7 %	1,6 %
Iz Rusije in držav, nastalih iz bivše SZ	19,8 %	68,6 %	11,0 %	0,6 %
Iz S. Amerike in Avstralije	13,8 %	65,4 %	18,8 %	2,0 %
Iz J. Amerike	15,7 %	67,8 %	14,5 %	2,0 %
Iz Afrike	19,1 %	67,5 %	12,4 %	1,0 %
Iz Azije	20,1 %	67,2 %	11,8 %	0,9 %

Vir: Hočevar, M. et al. (2004): *Vrednote prostora in okolja: 3. fazno in končno poročilo*. Sumarnik javnomnenjske raziskave – ankete in interpretacija rezultatov. FDV, Ljubljana.

Raziskava Slovensko javno mnenje, opravljena leta 2005, ki je obravnavala področja nacionalne in mednarodne varnosti,⁶ je v vprašanju o dejavnikih, ki ogrožajo varnost Slovenije, navajala tudi begunce in ilegalne priseljence. Iz spodnje tabele je razvidno, da več kot 80 odstotkov anketiranih meni, da begunci in ilegalni imigranti malo, srednje ali zelo močno ogrožajo varnost Slovenije.

Tabela 2: Varnost Slovenije ogrožajo:

begunci in ilegalni imigranti	v %
Sploh ne	14,0
Malo	34,4
Srednje	34,1
Zelo močno	13,2
Brez odgovora	4,3

Vir: SJM 2005/2 (cf opomba 5)

Strokovnjaki opozarjajo, da je v sodobnih družbah prišlo do kvalitativnih sprememb v izražanju predsodkov. Medtem ko so ljudje predsodke nekoč izražali v neposrednih

⁶ Vir: Toš, Niko in skupina. *Slovensko javno mnenje 2005/2*. Nacionalna in mednarodna varnost (CRP Znanje za varnost in mir) in Mednarodna povolilna raziskava [datoteka podatkov]. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij [izdelava]. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov [distribucija], november 2005.

stikov s člani drugih (stigmatiziranih) družbenih skupin, se danes kažejo predvsem skozi izogibanje stikov z njimi (Ule 1999). V tem smislu lahko interpretiramo rezultate raziskave Slovensko javno mnenje, ki od leta 1992 med drugim meri tudi socialno distanco. Pri vprašanju »Katere od navedenih skupin ljudi ne bi želeli imeti za sosede?«, ena od navedenih skupin zajema priseljence oziroma tuje delavce. Delež odgovorov, po katerih priseljenci oziroma tuji delavci niso zaželeni sosede, je z leti sicer precej nihal (največji je v letih takoj po osamosvojitvi, kar obenem sovпада tudi z vojnami na področju Hrvaške ter Bosne in Hercegovine, ko je v Slovenijo prispelo večje število beguncev; podoben trend je zaznati v letu 2000, v obdobju t. i. »prebežniške krize«), vendar sodeč po zadnjih razpoložljivih podatkih več kot petina sodelujočih v raziskavi priseljencev ne želi imeti za sosede.

Tabela 3: Etnična distanca

Ne bi želel/a imeti priseljencev za sosede	SJM 92/1	SJM 93/1	SJM 94/1	SJM 95/1	SJM 98/1	SJM 99/1	SJM 00/1	SJM 01/1	SJM 02/2
v %	39,6	55,6	40,5	18,1	28,3	16,0	28,5	20,6	22,6

Vir: Toš, Niko et al. *Slovensko javno mnenje. Sumarnik raziskav*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Arhiv družboslovnih podatkov, 2002.

Prva ovira ob prihodu imigrantov v ciljno državo so možnosti (legalnega) vstopa vanjo, kar določajo pravno-administrativni akti te države. Vključevanje imigrantov v družbo na ravni vsakdanjega življenja pa je močno odvisno od odnosa večinskega oziroma »avtohtonega« prebivalstva. Poglejmo, katera merila za sprejem imigrantov so sodeč po rezultatih prej omenjene raziskave odločujoča za to, ali se lahko v Slovenijo priseli oseba, ki je bila rojena drugje in je tam tudi odraščala. V tabeli 4 so poleg rezultatov, dobljenih v Sloveniji, prikazani tudi odgovori anketiranih iz dvanajstih evropskih držav, vključenih v raziskavo, kar omogoča primerjalno analizo rezultatov:

Iz rezultatov je razvidno, da so v vseh trinajstih državah najpomembnejša tri merila: sprejemanje načina življenja v državi, znanje uradnega jezika države in posedovanje sposobnosti, ki jih država potrebuje; v tesni navezavi s slednjim pa je tudi četrta pomembna lastnost, namreč (dobra) izobrazba oziroma kvalifikacije. Povzamemo torej lahko, da so najpomembnejše lastnosti pripravljenost za akulturacijo (prva dva indikatorja), obenem pa je (visoko) zaželeni tudi ekonomska koristnost za ciljno državo (druga dva indikatorja). Slednje velja predvsem za države srednje in vzhodne Evrope (Madžarska, Poljska, Slovenija in Češka), bistveno manj pa za zahodno oziroma severnoevropske države (Nizozemska, Norveška, Švedska). Prav tako je med tema dvema skupinama držav mogoče opaziti večja razhajanja v ocenjevanju pomembnosti ekonomsko-socialne neodvisnosti potencialnih imigrantov. Ravno strah pred tem, da bi bili imigranti v breme socialnim transferjem ciljne države je v javnosti pogosto predstavljen kot eden temeljnih razlogov proti priseljevanju tujcev, vendar bi vpetost v podporne ekonomsko-socialne družinske in prijateljske mreže

Tabela 4: Merilo za sprejem priseljencev – delež anketiranih, ki menijo, da so navedena merila zelo pomembna (v %, ESS 2002/2003)

	Sprejema način življenja v državi	Zna govoriti uradni jezik države	Ima sposobnosti, ki jih država potrebuje	Ima dobro izobrazbo in kvalifikacije	Bližnji sorodniki živijo v državi	Prihaja iz krščanskega okolja	Je premožen	Je belec
Madžarska	86,0	63,9	71,3	48,7	35,4	26,1	13,2	22,9
Poljska	44,3	48,8	48,7	39,5	42,8	29,0	17,0	12,3
Slovenija	70,1	58,2	58,2	41,6	28,5	25,6	13,4	14,9
Češka	74,4	60,6	60,6	40,5	41,7	13,4	12,7	14,7
Italija	52,0	28,6	38,5	26,8	18,3	19,8	44,5	6,7
V. Britanija	57,4	56,4	45,5	36,3	28,5	10,6	7,8	6,3
Španija	53,8	34,1	44,0	35,6	25,9	14,0	9,0	7,9
Avstrija	52,9	61,5	47,8	43,2	22,1	14,0	6,5	6,4
Irska	45,5	43,3	47,7	34,7	25,7	13,2	6,6	7,8
Nemčija	66,3	65,1	51,5	44,5	25,1	7,8	5,5	4,0
Nizozemska	66,2	64,6	33,3	25,6	17,2	5,1	2,5	3,1
Norveška	46,5	49,3	31,8	16,6	17,6	9,3	2,7	4,6
Švedska	65,4	28,8	28,5	19,8	16,7	6,5	4,0	2,8

Vir: Hafner-Fink, M. (2004): Državljanstvo, (nacionalna) identiteta in odnos do tujcev. V: Malnar, B., Bernik, I. (ur.): S Slovenkami in Slovenci na štiri oči. Fakulteta za družbene vede, IDV-CJMMK.

ter finančna neodvisnost ta strah lahko zmanjševali. Premožnost imigrantov in povezanost z drugimi družinskimi člani, ki že živijo v ciljni državi, sta bistveno bolj pomembna dejavnika za države iz prve skupine. Tudi pri indikatorjih, ki nam prikazujejo stopnjo diskriminacije na verski in rasni osnovi, se ponovi razkorak med državami srednje in vzhodne Evrope ter zahodnoevropskimi oziroma severnoevropskimi državami, pri čemer je v prvi skupini držav ponovno bolj razvidna prisotnost diskriminacije na rasni in verski osnovi.

Iz rezultatov primerjalne tabele trinajstih evropskih držav je mogoče zaključiti, da prebivalke in prebivalci srednje- in vzhodnoevropskih držav oziroma t.i. tranzicijskih držav (Madžarska, Poljska, Češka in Slovenija) navedenim merilom za sprejem imigrantov v njihove države pripisujejo večji pomen. Morda bi še posebej izpostavili pomen rasnega kriterija, kjer je merilo, da je imigrant belec, dvakrat pomembnejše kot v ostalih državah, vključenih v raziskavo. Hafner-Fink (2004) izpostavlja tudi, da je v t.i. tranzicijskih državah bolj razvidna etnična distanca, kar povezuje s tem, da je v teh državah prehod iz socializma prinesel močnejši razmah nacionalne zavesti, obenem pa je obdobje tranzicije povečalo občutek tveganja in negotovosti, kar se kaže v odklonilnem odnosu do priseljevanja tujcev oziroma v povečani ksenofobiji. Sodeč po rezultatih različnih javnomnenjskih raziskav bi torej lahko rekli, da nenaklonjenost priseljevanju tujcev v Slovenijo predstavlja splošen kontekst, ki lahko v obdobju intenzivnejših politizacij »imigrantskega vprašanja« (v smislu protipriseljske mobilizacije s strani političnih akterjev ali medijev) privede

do ekstremnejših stališč, kot se je to zgodilo v primerih gradnje džamije, »izbrisanih«, prosilcev za azil in Romov.

ODNOS DO IMIGRANTOV V MEDIJSKEM DISKURZU

Naj že takoj na začetku izpostavimo, da se tako v zdravorazumskem dojemanju kot v medijskih diskurzih termin imigranti običajno uporablja za opis specifične skupine ljudi. Skoraj praviloma so iz te skupine izvzeti tisti, ki prihajajo iz panevropskega sveta oziroma tisti, ki se v državi nahajajo kot tuji poslovneži, predstavniki mednarodnih organizacij, diplomatsko osebje ali drugi nosilci ekspertnih znanj. Te osebe običajno tudi nimajo težav pri prehajanju državnih meja; njihove destinacije so globalizirane, število tako privilegiranih pa se ne zvišuje. Ta privilegij ostaja majhnemu številu bogatih držav oziroma majhnemu številu bogatih elit v velikemu številu držav (Bauböck 1998; Bauman 1998, 2004). Te osebe prav tako praviloma niso podvržene mehanizmu socialnega izključevanja. Termin imigrant tako večinoma ostaja namenjen tistim osebam, ki so v Slovenijo prišle iz »napačnih krajev«, iz »napačnih vzrokov« ali na »napačen način«; to so begunci, prosilci za azil in t. i. ilegalni imigranti.

V Sloveniji se je živahna javna razprava o »imigrantski problematiki« razvnela jeseni leta 2000, ko se je število t. i. ilegalnih imigrantov in prosilcev za azil povzpelo na najvišjo raven do tedaj. V sredstvih množičnega obveščanja se je, razen redkih izjem, izoblikoval izrazito stigmatizacijski in diskriminacijski diskurz, ki je slovenski javnosti predstavil novo dimenzijo imigrantske problematike - »prebežniško krizo«. Medijski diskurz pa je bil zgolj povzetek drugih diskurzov, tako institucionalnega, ki se je kazal v izjavah za javnost nekaterih državnih uradnikov, kot tako imenovanega »glasu ljudstva«, ki so ga predstavljale iniciative nekaterih prebivalcev proti naseljevanju prebežnikov. Rezultat tega so bile številne javne ksenofobne izjave in zapisi sovražnega govora. V nadaljevanju bomo s pomočjo kratke diskurzivne analize pisanja nekaterih slovenskih časnikov poskušali definirati temeljne linije diskurza o (»ilegalnih«) imigrantih.

V diskurzivno analizo smo vključili 197 člankov, objavljenih v štirih slovenskih dnevnikih tiskanih medijih (Delo, Dnevnik, Slovenske novice in Večer), ki so izšli med 1. decembrom 2000 in 28. februarjem 2001, torej v tistem obdobju, ko je protiimigrantsko razpoloženje v slovenski javnosti doseglo vrhunec.

Tabela 5: Seznam časopisov, v katerih so bili objavljeni analizirani članki o imigrantih

Časopis	Frekvence	Odstotki
Delo	57	28,9
Dnevnik	40	20,3
Slovenske novice	48	24,3
Večer	52	26,4
Skupaj	197	100

Iz zgornje tabele je razvidno, da so štirje slovenski dnevni časopisi o »imigrantski problematiki« poročali v približno enakem obsegu; z nekaj več objavami izstopa Delo, sledijo Večer, Slovenske novice in Dnevnik. Število objavljenih člankov je s časom naraščalo, izjema so le Slovenske novice, ki so največ člankov o omenjeni tematiki objavile v decembru 2000, ko so prevladovale kratke notice o številu prijetih ali izgnanih »ilegalcev«, objavljene v rubriki črne kronike. V obdobju analiziranih treh mesecev je bilo objavljenih povprečno 2, 2 članka na dan, največji delež pa je bil objavljen v februarju 2001 (povprečno 3 članki na dan).

Umeščanje člankov v posamezen tematski sklop tiskane edicije je bistvenega pomena, saj vpliva na bralkino/bralčevo zaznavo in vrednotenje obravnavane tematike kot bolj ali manj (ne)problematične ali (ne)vredne pozornosti, s tem pa se dosega medijska konstrukcija realnosti *par excellence*. Članki, ki so uvrščeni na naslovnice, osrednje strani (»v žarišču«, »v središču pozornosti«) ali v sklop črne kronike, so bistveno bolj opazni in brani, obenem pa sugerirajo širši kontekst razumevanja tematike (v tem smislu so imigranti predstavljeni kot grožnja širši nacionalni varnosti, kot moteči faktor v »avtohtonih« lokalnih skupnostih ali kot neposredna grožnja zoper telo in premoženje avtohtonih prebivalcev).

Tabela 6: Objavljeni članki glede na tematski sklop

	Delo	Dnevnik	Slovenske novice	Večer
Naslovnica	10	2	2	4
»V žarišču«*	12	14	/	24
Politika	5	1	/	/
Slovenija	2	9	/	13
Dnevne novice	18	/	13	/
Kronika	6	13	33	7
Drugo**	4	1	/	4

*Sem uvrščam rubrike »V žarišču« (Večer), »V središču pozornosti« (Dnevnik), »Tretja stran« (Delo)

** »Sobotna priloga« (Delo), »Nedeljski dnevnik« in »Zelena pika« (Dnevnik), »Dosje« (Večer)

V prvem mesecu (december 2000) analiziranega časovnega obdobja je bila večina člankov v vseh štirih dnevnikih objavljena na straneh črne kronike (v primeru Slovenskih novic in Dnevnika vsi članki); prevladovale so kratke notice o »policijskih akcijah«, »lovu«, »ulovu«, »pregonu« ali »izgonu« »ilegalcev« in številu »ujetih« ali »zajetih« »prebežnikov«, nekaj notic pa se je nanašalo tudi na kazniva dejanja (vlome in kraje), ki naj bi jih zagrešili »prebežniki«. Delo in Večer sta obenem objavila tudi nekaj prispevkov o pripravah na sprejem nove azilne zakonodaje, v katerih je bila izpostavljena potreba in visoka podpora uvedbi restriktivnejših ukrepov na področju dodeljevanja azila. V drugi polovici januarja 2001 in v začetku februarja se začnejo pojavljati daljši novinarski prispevki, ki večinoma povsem nekritično povzemajo izjave anonimnih prebivalcev lokalnih skupnosti in njihovih županov; vloga novinark in novinarjev je večinoma zreducirana zgolj na po-

vezovalni tekst med nizanjem nestrpnih ali celo odkrito sovražnih izjav. V drugi polovici februarja emocionalna intenzivnost poročanja o »imigrantski grožnji« polagoma upada, novinarski prispevki ponovno večinoma navajajo kratke vesti o številu zajetih »ilegalnih imigrantov«, pojavijo se tudi objave pozivov različnih nevladnih organizacij, združenj in nekaterih predstavnikov političnega vrha k strpnosti pri obravnavi »prebežnikov« ter posamezni novinarski prispevki, ki obsojajo kriminalizacijo »prebežnikov« in poskušajo »imigrantsko problematiko« obravnavati bolj reflektivno. Obrat v medijskem poročanju je najbolj opazen v Večeru, kjer je taka ena četrтина vseh objavljenih prispevkov, medtem ko so Slovenske novice objavljale zgolj senzacionalistične članke o »imigrantski grožnji« in kratke novice o »ulovu ilegalcev«. V naslednjih mesecih je sledilo medijsko zatišje, ko se je skorajda zdelo, da se »prebežniška kriza« nikoli ni zgodila. Zaradi sprejetih dopolnil k Zakonu o azilu, ki so dodatno zaostriła postopek za pridobivanje azila, ter poostrene mejne kontrole je število prosilcev za azil in »ilegalnih imigrantov« začasno pričelo upadati, hkrati pa se je pozornost medijev preusmerila k drugim temam, kot je bil na primer napovedani referendum o umetni oploditvi z biomedicinsko pomočjo. Toda vrnimo se k poskusu kratke diskurzivne analize pisanja obravnavanih tiskanih medijev, pri čemer se bomo osredotočili na nestrpnost v medijskem prostoru.

Ena temeljnih značilnosti pisanja medijev je, kot opaža tudi Roman Kuhar (2001), da so v člankih o »imigrantskem vprašanju« pogosto navajali ali se zgolj sklicevali na izjave »avtohtonega« prebivalstva, živečega v okolici Azilnega doma oziroma domov za tujce, bodisi v Ljubljani bodisi v drugih krajih Slovenije (Črnomelj, Vidonci, Prosenjakovci, Bloke, Veliki Otok pri Postojni). Breda Luthar (1998: 235) o uporabi t.i. zunanjih glasov pravi, da *predstavljajo domnevni avtentični empirični dokaz, ki potrjuje verodostojnost institucionalne interpretacije. Uporaba 'glasu z ulice' kot zunanjega glasu (t.i. intervjuji vox pop) je najbolj ideološka uporaba zunanjega glasu kot citata, ker je najbolj naključna, arbitrarna in odpira novinarju najširši prostor manipulacije.*

Poglejmo si nekaj primerov:

Prebežniki so doslej že osemdesetkrat vlomili v stanovanjske in počitniške hišice, izginilo je tudi nekaj avtomobilov. Domačini pravijo, da zaradi naraščajoče nasilnosti prebežnikov živijo v strahu. Že ob zgodnjih popoldnevih se zapirajo v hiše, opustili so zimsko čiščenje gozdov. V zgodnjih jutranjih urah zaposlene ženske na delo v prosenjakovsko tekstilno tovarno spremljajo njihovi možje. Pravijo, da so začeli prebežniki celo izsiljevati denar od šolskih in predšolskih otrok (okrepila A. K.). (»Prosenjakovčani rekli ne«, Delo, 30. 1. 2001).

Gotovo je, da so Prekmurci upravičeno zaskrbljeni. Čutijo se zelo ogrožene, še zlasti se bojijo za svoje premoženje. Čedalje več je vlovov in tatvin, katerih storilci so ilegalci in azilanti. In mnogi se upravičeno sprašujejo, kako dolgo bo treba čakati, da bodo postali nasilni do domačinov (»Ilegalci kradejo«, Slovenske novice, 26. 1. 2001).

Včeraj je bilo spet nevarno. Postopali so pod našimi okni, se trumoma prevažali s taksiji, policije pa ni bilo nikjer, je povedal Oblak (»Spet skrivnostna selitev«, Slovenske novice, 5. 2. 2001).

Iz zgornjih navedkov je moč razbrati tendenco po kriminalizaciji imigrantov, pred-

vsem v smislu tatinskosti (vlamljajo v hiše, kradejo denar, kradejo avtomobile in – nena-
zadnje - »kradejo« ženske) in izsiljevanja, obe »lastnosti« pa sta posplošeni in pripisani
kar vsem imigrantom kot skupini. Prepričanje o kriminogenosti imigrantov nadalje vodi
v prepričanje o neposredni ogroženosti »avtohtonega« prebivalstva. Prav tako ne gre
spregledati poudarjanja tega, da se »azilanti« lahko prosto gibljejo, postopajo naokoli,
čeprav imajo po slovenski zakonodaji pravico do svobodnega gibanja⁷.

Zanimivo je, da so novinarji (in uredniki) izpostavljali »problematičnost« prebe-
žnikov, čeprav je celo v istem novinarskem tekstu »objektivni« podatki niso potrjevali.
V članku »Azilante vtihotapili v Črnomelj« (Delo, 31. 1. 2001), ki je sicer posvečen pro-
blematiki nastanitve prosilcev za azil, tako novinar navaja izjavo vodje črnomaljskega
begunskega centra, ki pravi: »Nam se ni nihče pritožil niti ni bil tukaj še nihče. V centru
je vse normalno«. Obenem je vodja centra zavrnil možnost, da bi prosilcem za azil one-
mogočili izhode, saj »imajo azilanti po naših zakonih pravico svobodnega gibanja kjer
koli in kadar koli ter jim ga zato oni ne bodo omejevali«.

Zanimivo novinarsko »spregledovanje« dejstev najdemo tudi na področju, kjer ga ne-
mara ne bi pričakovali. V članku »Vlada nad težave bolj sistematično« (Delo, 7. 2. 2001) so
delavci MNZ novinarju potožili, da se sami zama borijo proti predsodkom. Izjave prizadetih
državljanov, da se v okolici namestitve ilegalnih prebežnikov in prosilcev za azil povečuje
kriminaliteta, da so ogroženi otroci, starejši in dekleta, so po podatkih policije zavajajoči.

Policija sicer ne vodi posebnih evidenc o kaznivih dejanjih, ki so jih zagrešili prosilci
za azil oziroma prebežniki. Po oceni uprave kriminalistične policije je odstotek njihovih
kaznivih dejanj zanemarljiv. Po njihovem mnenju neraziskanih kaznivih dejanj, kot so vlomi,
predvsem na območjih, kjer se gibljejo prebežniki oziroma prosilci za azil, ne moremo avto-
matično pripisovati tema kategorijama tujcev. Ta **dejstva** naj bi po podatkih MNZ v svojih
izjavah za medije predstavili tudi predstavniki policije, **'žal pa niso bila objavljena'**.

Opozorjanje na ogrožanje »avtohtonega« prebivalstva Slovenije, najsi gre varnostno,
socialno, kulturno, ekonomsko ali zdravstveno ogroženost, je naslednja temeljna značilnost
medijskega poročanja. Pri opisovanju imigrantov se razvije bogata metaforika; upora-
bljajo se predvsem naslednji glagoli: se gnetejo, begajo, navaljujejo, pritiskajo, oblegajo,
preplavljajo... nasploh je zelo modna metaforika naravnih katastrof⁸:

...begunski veletok se iz medžimurske ravnice vali...skoraj zagotovo pa zdaj derejo

⁷ Ravno dejstvo, da v nastanitvenih centrih za prosilce za azil ni veljala prepoved izhodov in prostega
gibanja, je bilo za večino slovenske javnosti zelo problematično. DELO je 3. 2. 2001 v članku z naslo-
vom »Večina Slovencev se počuti ogrožena« objavilo rezultate javnomnenjske raziskave, opravljene
na vzorcu 740 oseb, po katerih 45,7 % vprašanih meni, da bi v nastanitvenih domovih moral veljati
'zaprt sistem, po katerem migrantom ne bi smeli dopustiti izhoda', 35,8 % vprašanih se je izreklo za
'pol zaprt sistem, po katerem bi imeli migranti izhod le v izjemnih primerih', 8,9 % anketiranih je
podprlo 'odprt sistem z možnostjo prostega izhoda', 9,6 % vprašanih pa je bilo neopredeljenih.

⁸ O značilni metaforiki naravnih katastrof, ki ob obravnavi »imigrantske problematike« preveva govore
britanskih desničarskih oziroma konservativnih strank, piše tudi Charteris-Black (2006). »Temeljne
funkcije metafore v javnih diskurzih so, da poenostavljajo obravnavane teme oziroma jih delajo ra-
zumljive tako, da v naslovnih priključijo implicitne simbolne reprezentacije, ki vznemirijo čustva
in zapolnijo vrzel med logičnim in čustvenim.« (Mio v Charteris-Black, 2006: 565).

proti zahodu večje **horde** kot med preseljevanjem narodov z našimi slovanskimi predniki vred (»Vodnik zbežal, begunec obležal«, Slovenske novice, 20. 12. 2000).

»Krizološki« govor vzbuja občutek obsednega stanja, neobvladljivih razmer in celo moralne panike:

Domačinke so se bale za svojo čast, strah jim ni dal spati. ...Drugi so poleti iz bližnje okolice opazovali domačinke po vrtovih, da se niti po solato niso upale pripogniti, kaj šele, da bi se na dvorišču malce sončile. ...'Begunci so, da oprostite, radi nadlegovali ženske in take stvari', neradi konkretno navajajo primere iz svojih bridkih ponižanj. (»Bodo Bloke spet ječale v grozi?«, Slovenske novice, 23. 1. 2001).

Tudi za nas veljajo človekove pravice, vendar jih nihče ne ščiti. Živimo kot v nekakšnem getu, iz hiš gremo, kadar je nujno, **ne upamo** si v lastne gozdove, na vsakem koraku **nas nadzoruje policija, ogrožajo nas** begunci in njihovi vodniki (»Nekaj vodnikov ilegalcev končno za zapape?«, Večer, 18. 12. 2000).

Goričani se **bojijo nalezljivih bolezn**i, pa tudi, da jim bodo prebežniki s **pobegi** iz centra in **sprehajanjem** po njihovih dvoriščih **povzročali veliko težav**, kot so jim jih **begunci** (»Stenice 'preselile' prebežnike na Goričko«, Delo, 22. 1. 2001).

Zdaj prebiva na Celovški do 600 ljudi pisane etnične kulturne, izobraževalne, starostne, zdravstvene slike. ...**Seveda se predvsem zdravstveno šibkejši občani bojijo izbruha ebole** ali kakšne druge epidemije. ...Če si namenjen v dežele, iz katerih prihajajo begunci, te brez cepljenja ne spustijo tja. **Kdo pa preverja begunce, ali so cepljeni?** (»Epidemije ebole ni, jebola pa kar vsak dan«, Slovenske novice, 9. 1. 2001).

Ksenofobični iracionalni strah je v zgornjih navedkih zgoščen na zelo poveden način: bližina »illegalcev« škoduje poslom, kvari majhne otroke, ki pridejo v stik s tujci in lahko zbolijo, tujci ogrožajo »naša dekleta«. Sklicevanje na »zdravstveno oporečnost« imigrantov namiguje ne zgolj na očitke o njihovi pomanjkljivi osebni higieni, temveč tudi na potrebo po »higienični« odstranitvi imigrantov iz bližine »zdravega domačega družbenega telesa«. Jasno je razvidna viktimizacija »avtohtonega« slovenskega prebivalstva, predvsem pa najšibkejših in najranljivejših delov populacije (»nemočnih« žensk, deklet, otrok, starejših občanov). V vlogo žrtve pa medijski diskurz ne potiska zgolj tistih »domačinov«, ki naj bi osebno imeli »neprijetne izkušnje« s tujci, temveč se kot žrtev predstavlja celoten slovenski narod, natančneje, davkoplačevalci. V teh primerih medijski diskurz sledi poenostavljajoči kavzalni logiki. Če so »illegalci« zapustili svoje izvirne dežele, so morali imeti denar za pot in za plačilo »illegalnega« prestopa meje. Če potemtakem imajo svoj lasten denar, čemu bi za njihovo nastanitev in oskrbo pri nas plačevali slovenski davkoplačevalci? Pogoste so tudi navedbe o »ubožnosti« slovenskih delavcev, ki že sami komaj živijo, zdaj pa jih ekonomsko obremenjuje še skrb za vzdrževanje imigrantov:

Veliko je Slovencev z nerešenim eksistenčnim vprašanjem, vključno z nerešenim vprašanjem nastanitve, plačevanja stanarin in drugih težav (»Prebežnike razselili po državi«, Delo, 6. 2. 2001)

Vsi tujci postajajo za našo državo preveliko breme...vse stroške moramo plačevati ububožani državljani, ki že sami živimo na robu revščine...vsak deseti Slovenec je lačen (pismo bralca, Nedeljski dnevnik, 14. 1. 2001)

Vendar država, ki jo v nekaterih primerih poseobljajo davkoplačevalci, ni zgolj žrtev imigrantov, temveč je država (v tem primeru zgolj kot upravno-administrativni aparat, ločen od svojih davkoplačevalskih državljanov) pogosto predstavljena tudi kot krivec za nastalo situacijo. Država je tista, ki bi morala v prvi vrsti poskrbeti za dobrobit in (socialno) varnost »svojih« ljudi, vendar tega ne počne. Še več; država pravzaprav deluje proti svojim državljanom ali vsaj mimo njih, ko imigrante naseljuje v lokalna okolja, brez vednosti ali celo privoljenja »domačinov«:

*Črnomaljši so zelo **razburjeni**, ker je urad za priseljevanje in begunce **vtihotapil** v njihov begunski center okoli 70 azilantov, od katerih so trije že ušli (»Azilante vtihotapili v Črnomelj, Delo, 31. 1. 2001).*

*Oblak, ki je skupaj s svojimi somišljeniki zbral že tisoč podpisov za izselitev večjega dela stanovalcev doma in peticijo minuli teden vročil ministrstvu za notranje zadeve, je **ogorčen nad zvijačnim in ignorantskim vedenjem državnih in mestnih oblasti**, ki se **nenehno sprenevedajo**. ...Zdaj, ko je država zlorabila naše zaupanje, pa ne pristajamo na nikakršen kompromis več. (»Illegalce vrnili naskrivaj«, Delo, 2. 2. 2001).*

*Ker imajo Goričanci zelo slabe izkušnje z begunci, ki so v vidonskem centru živeli polnih osem let, in tudi z državo... **Domačini** so se v soboto zvečer **nejevoljni**, ker jih župan ni obvestil o namestitvi prebežnikov, zbrali na dvorišču centra. Izrekli so tudi **veliko pikrih na račun občine in tudi države**, ki po njihovem mnenju vse, kar je slabo in kar ljudem povzroča težave, želi iz prestolnice preseliti v obrobne kraje (»Stenice 'preselile' prebežnike na Goričko, Delo, 22. 1. 2001).*

Kljub »prevarantskemu delovanju države«, ki je ponekod vodilo v samoorganizacijo lokalne obrambe po načelu formiranja »vaških straž«, pa predstavnikov nekaterih lokalnih skupnosti »slabe izkušnje z državo« niso odvrnile od pogajanj in trgovanj, v katerih so videli priložnost za doseganje lastnih lokalnih in političnih interesov:

*Če bom dobil zeleno luč za **pogajanja** z državo, bom ministru Bohincu **predlagal**, da država sodeluje pri reševanju vodooskrbe centra in celotnega kraja, gradnji kanalizacije in čistilne naprave. ...Do dokončnega zaprtja centra bi ta zaradi zagotavljanja varnosti domačinov moral delovati kot ustanova zaprtega tipa. Še pred morebitno postavitvijo dvanajstih bivalnikov pa bi **morala država celotni prostor okoli centra zavarovati s primerno ograjo** (»Župan ponuja roko državi«, Delo, 31. 1. 2001).*

*Toda domačini so bili odločno proti in so županu povedali, da jim vodovod, kanalizacija in čistilna naprava, za kar naj bi država prispevala sto milijonov proračunskih tolarjev, tako ali tako pripadajo, kajti, kot so **potožili, od tega, da morajo že osem let živeti z ilegalci, niso dobili ničesar** (»Goričko naj ne bo 'odlagališče' ilegalcev!«, Večer, 3. 2. 2001).*

*Župan Kalamar ni želel razkriti dogovorjene **cene za usluge**, ki jih bo **občina naredila državi**. (»Stenice 'preselile prebežnike' na Goričko«, Delo, 22. 1. 2001).*

Ksenofobičnemu diskurzu, ki je preveval »glas ljudstva«, se v tem času niso izognili niti nekateri predstavniki različnih strok. Zanimive so bile izjave priznanega demografa, dr. Malačiča z Ekonomske fakultete v Ljubljani, ki je v intervjuju z naslovom »Število Slovencev se skokovito zmanjšuje« (Delo, 21. 11. 2001) na vprašanje: »Naravni prirastek lahko v skupnem številu prebivalstva nadomestijo priseljenci. Sredi 70. let smo doživeli

okrepitev iz drugih jugoslovanskih republik. Od kod bi se lahko priseljevali manjkajoči prebivalci?» odgovoril: »Da bi migracije lahko kompenzirale preveliko znižanje rodnosti, bi število selitev, ki bi jih potrebovali za ohranjanje števila prebivalstva v Sloveniji, moralo že danes naraščati. Ne pogovarjava se o nekaj sto ljudeh, pač pa o nekaj tisoč, čez deset let se bova pogovarjala o 10 tisoč in več priseljencih na leto. **Predstavljajte si, da se bo vsako leto priseljevalo v Slovenijo več kot 10 tisoč ljudi! Kako bo to vplivalo na življenje v Sloveniji? Vedeti moramo, da se ne bi priseljevali iz sosednjih držav, pač pa lahko pričakujemo, podobno kot vsa Evropa, da se bodo priseljevali iz nerazvitih držav. Če bi odprli meje, bi jih prišlo zelo, zelo veliko.**«

V zadnjem primeru je razviden predvsem strah pred neomejevanim prihodom tujcev iz daljnih, »nerazvitih krajev«, ki bi lahko usodno vplivali na način življenja v Sloveniji in bistveno posegali v slovenski (kulturni) prostor. Aleš Drolc (2003: 162) pravi, da sta *heterogenost in individualnost migrantov zreducirani na homogeno, kulturno nesprejemljivo gmoto, ki, to je zdaj že samoumevno, ne sodi v slovenski prostor. Z dominantno kulturo v slovenskem prostoru je nezdržljiva, vsaka možnost sobivanja pa je prav zaradi tega izključena vnaprej. 'Slovenska kultura' naj bi tako pomenila oziroma predstavljala neko stalnost, uravnoveženost, 'kultura' imigrantov pa neko spremembo, nekaj, kar lahko sedanje stanje spravi iz ravnotežja in ga nujno poslabša.*

V tem primeru lahko govorimo o kulturnem rasizmu, ko v ospredje rasističnega razlikovanja ni postavljena barva kože ali oblika telesa, temveč v tej funkciji nastopajo kulturni vzorci, kot so na primer običaji, navade, jezik, glasba in podobno. Kuzmanič v intervjuju za Dnevnik (14. 3. 2006) pravi, da se kulturni rasizem »omejuje na kulture, ki niso del Zahoda. Vsi Nezahodnjaki oziroma Neslovenci, pri čemer med Neslovence ne sodijo Švedi, Avstrijci, Avstralci, Brazilci in tako dalje, so potencialni objekti tega kulturnega rasizma«. Za konec si pogledjmo še del članka, objavljenega v Večer:

*Zdaj nas oblegajo ilegalci in mislim, da Prekmurci nismo dolžni, da bi vse to tiho in mirno prenašali....**bojim** se, da bomo kljub **adutom**, ki jih imamo v **naši naravni in kulturni dediščini**, postali nekakšno **smetišče** ali **Balkan v malem** (»Bojazen krajanov pred 'Balkanom v malem', Večer, 31. 1. 2001).*

Značilnosti medijskega diskurza o imigrantih povzemamo v naslednjih točkah:

- homogenizacija (ustvarjanje vtisa o obstoju domnevno homogenega »avtohtonega« prebivalstva in domnevno homogenih imigrantov; bipolarnost diskurza na »Mi« in »Oni«);
- emocionalizacija (ustvarjanje vtisa o kriznih razmerah, obsednem stanju);
- viktimizacija »avtohtonega« prebivalstva in države;
- kulpabilizacija imigrantov in države;
- higienizacija v dvojnem pomenu;
- kriminalizacija imigrantov⁹.

⁹ Podobne značilnosti medijskega diskurza o imigrantih je ugotavljala Vlasta Jalušič, ki piše o emocionalizaciji, kulpabilizaciji imigrantov in države, viktimizaciji avtohtonega prebivalstva, poudarjenem sovraštvu do države, legitimizaciji morebitnega obrambnega delovanja ter normalizaciji in socializaciji ksenofobije in rasizma (Jalušič 2001: 40).

Vlasta Jalušič (2001: 13) opozarja, da »medijska konstrukcija realnosti, ki pomeni aktivno ustvarjanje javne, politične agende tu ne oblikuje samo dominantnega javnega mnenja in navideznega konsenza o temi, temveč - v medsebojnem dopolnjevanju medijskega in drugih diskurzov - tudi aktivno pripravlja podlage, glavna izhodišča in legitimacije za izvajanje državnih in lokalnih politik«.

ODNOS DO IMIGRANTOV V POLITIČNEM DISKURZU

V obdobju t.i. »prebežniške krize« od decembra 2000 do februarja 2001 je v slovenskem parlamentu potekala razprava o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o azilu, sprejetega leta 1999¹⁰. V tem času so se dopolnili in dodatno legitimirali izrazito restriktivni ukrepi slovenske (i)migracijske politike, ki so svojo legitimnost črpali tako iz navideznega konsenza javnosti o »ogroženosti Slovenije oziroma njenih državljanov in državljanov zaradi imigrantov« kot tudi iz interpretacij zahtev Evropske unije v zvezi z oblikovanjem in izvajanjem (i)migracijskih politik. V nadaljevanju bomo poskušali identificirati značilne elemente političnega diskurza, ki je potekal ob pripravah na sprejem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o azilu¹¹ v slovenskem parlamentu, ter jih primerjati z značilnostmi medijskega diskurza o imigrantih. Izhajali bomo iz magnetogramov oz. dobesednih zapisov dveh sej delovnih teles Državnega zbora (Odbor za notranjo politiko) in zasedanja Državnega zbora ob obravnavanju omenjene zakonodaje¹².

Takratni minister za notranje zadeve je predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o azilu predstavil takole:

Kar zadeva zakona samega. Njegova osnovna ideja je, kot veste, dodati tretji dodatni razlog za pridržanje prosilcev za azil. Poleg postopka ugotavljanja identitete za azil in pa poleg preprečevanja širjenja nalezljivih boleznij naj bi se kot dodaten razlog uzakonilo še sum zavajanja ali zlorabo postopka azila. Da gre v našem primeru za velikansko število

¹⁰ Besedilo Zakona o azilu (ZAzil) je dostopno na internetni strani: <http://www.amnesty.si/datoteka.php?md5ime=213707034c68166d974418c0951d0b38> (7. 3. 2008)

¹¹ Osnovni namen dopolnil zakona je bil uvedba restriktivnejših pogojev za pridobitev azila: zakon o azilu iz leta 1999 je namreč med razlogi za pridržanje oz. omejitev gibanja prosilcev za azil navajal ugotavljanje istovetnosti prosilca za azil in preprečevanje širjenja nalezljivih boleznij. V predlaganih (in kasneje sprejetih) dopolnitvah zakona je bil dodan še en razlog, namreč sum zavajanja oziroma zloraba postopka azila, ki je obenem postal zadosten in utemeljen razlog za to, da pristojni organ takoj odloči o stvari in prošnjo za azil zavrne kot očitno neutemeljeno.

¹² Magnetogram seje Odbora za notranjo politiko z dne 15. 12. 2000 je dostopen na internetni strani: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=97&cs=4&st=m&committee=30&vt=15&fts=zakon+o+azilu&mandate=3&o=10&showdoc=1&unid=MDT3|702BE6135A0A1A75C12569B6003F74F1> (7. 3. 2008). Magnetogram seje Odbora za notranjo politiko z dne 16. 2. 2001 je dostopen na internetni strani: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=97&cs=4&st=m&committee=30&vt=15&fts=zakon+o+azilu&mandate=3&o=0&showdoc=1&unid=MDT3|C94C5904101E1F1BC12569F5004935B6> (7. 3. 2008). Magnetogram zasedanja Državnega zbora z dne 20. 12. 2000 je dostopen na internetni strani: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=97&cs=1&st=m&committee=30&vt=15&fts=zakon+o+azilu&mandate=3&showdoc=1&unid=SZA3|68C836293392DA98C12569BD0047F8AF> (7. 3. 2008).

zlorabe tega postopka kaže uvodoma navedeni podatek, **da zaprosi več kot 10 tisoč in da le 11 je takšnih, za katere je v postopku ugotovljeno, da so do pridobitve statusa begunca upravičeni** (minister za notranje zadeve, Odbor za notranjo politiko, 15. 12. 2000).

V današnjem primeru gre zgolj za **interventni poseg**, ki se odziva na razmere, v katerih se Slovenija nahaja po **velikanskem pritisku** ilegalnih migrantov v našo državo. Da je ta **pritisk res velik**, vam lahko potrdi podatek, da je povečanje glede na lansko leto 79% in da je letošnja številka prek 31.000 ilegalnih migrantov, ki so bili zaloteni pri nezakonitem prehodu državne meje - povečanje torej od nekaj čez 20.000 kar na 31.000. Več kot tretjina teh migrantov zaprosi za azil, približno 11.000 prosilcev za azil beležimo v letošnjem letu; od tega je bilo doslej podeljeno vsega skupaj 11 azilov. Iz tega se vidi - iz obeh podatkov - : prvič, da tolikšno število zaprosi za azil, in iz podatka, da je tako majhno število podeljenih azilov, je **več kot očitno, da se institut azila močno in množično zlorablja**. To **zlorabo želimo preprečiti** z novelo zakona, ki je pravzaprav, kot ste videli, v tem, da se dodaja še en razlog za začasno zadržanje, pridržanje nezakonitega prehoda čez mejo in prosilca azila, in to je **zavajanje oziroma zloraba** instituta azila. To je torej dodano kot razlog za pridržanje oziroma za omejitev svobode (minister za notranje zadeve, zasedanje Državnega zbora, 20. 12. 2000).

Ponovno je mogoče opaziti tendenco po »kriminalizaciji« imigrantov; argumenti, ki jih minister za notranje zadeve navaja v dokaz o zavajanju in zlorabah azilnega postopka so namreč poenostavljajoči in zavajajoči. Dejstvo, da je Republika Slovenija v letu 2000 odobrila 11 prošenj za azil od skupno vloženi 9240 prošenj (z drugimi besedami, azil je bil odobren 0,1 odstotku prosilcev) ne pomeni, da so vsi prosilci za azil, ki jim prošnja ni bila odobrena, zlorabljali postopek ali zavajali pristojne organe. Kljub temu je bil tako predstavljeni argument o zavajanju in zlorabi postopka ključen za legitimiziranje in uvedbo restriktivnejše imigracijske oz. azilne politike. V ministrovih razpravi teza o kriminogenosti imigrantov ni povsem eksplicitna, saj trdi, da imigranti (vsi imigranti – homogenizacija imigrantov) skušajo zlorabljati azilni postopek, v nadaljevanju razprave pa so sodelujoči z ministrom vred že povsem neposredni:

*Druga skupina ukrepov se nanaša na preprečevanje tovrstne **kriminalitete**. Zelo resno bi rad opozoril, da tovrstna **kriminaliteta** v Sloveniji narašča. Gre za dve vrsti, dve skupini tovrstne **kriminalitete**. Eno so **kazniva dejanja**, ki jih **povzročajo tujci** - mi imamo posebno statistiko o tem - in je **velik porast kaznivih dejanj**, ki jih **povzročajo tujci**. To so v bistvu **kazniva dejanja**, kot so **tatvine, vlomi, kršitev nedotakljivosti stanovanja** in podobno* (minister za notranje zadeve, 16. 2. 2001).

Zanimivo je, da je le teden dni pred navedeno ministrovo izjavo predstavnik slovenske policije na novinarski konferenci sporočil dve informaciji, ki neposredno zanikata ministrove navedbe: prvič, da policija ne vodi posebne evidence o kaznivih dejanjih tujcev, in drugič, da uprava kriminalistične policije ocenjuje, da je odstotek kaznivih dejanj, ki jih zagrešijo tujci, zanemarljiv (vir: »Vlada nad težave bolj sistematično«, Delo, 7. 2. 2001). V tem kontekstu je ministrovo izjavo mogoče razumeti kot politično in ne kot strokovno izjavo, saj ignorira sporočila lastnih strokovnih služb.

Tudi, če so člani Odbora za notranjo politiko neskladje izjav opazili, tega v razpravi ni bilo videti; nasprotno, kljub statističnim podatkom poudarjajo ogrožanje varnosti:

...nihče se ne ukvarja z varnostjo državljanov. Državljeni so dvakratno ogroženi. Najprej direktno od teh pribežnikov, drugič od kriminala, ki je povezan s tem... (poslanec LDS, Odbor za notranjo politiko, 15. 12. 2000)

...kajti z begunci nastajajo problemi predvsem na območjih, ki so mejna, in naši državljeni imajo že kup problemov s temi prebežniki, in naša vlada je dolžna zagotoviti tudi našim državljanom varnost, ki jim jo mora zagotoviti (poslanec SDS, zasedanje Državnega zbora, 20. 12. 2000).

V političnem govoru o imigrantih v kontekstu obravnave sprememb in dopolnil Zakona o azilu je emocionalizacija druga pogosta dimenzija tovrstnega diskurza. Emotionalizacijo razumemo kot uporabo pojmov, ki priključijo močne čustvene odzive, saj gradijo na dramatičnih opisih razmer ter ustvarjajo vtis o izjemnih razmerah in visoki stopnji ogroženosti lokalnega (predvsem obmejnega) prebivalstva:

Ampak pogledjte, če gledamo sedaj te posledice, ko ti ljudje pridejo čez mejo, se pojavlja en kup problemov. Mislim da, ali je bilo premalo predstavljeno, vsekakor, kakšne težave imajo ti prebivalci na teh mejnih področjih, mislim, da ni bil samo en primer nasilja teh ljudi nad tem mejnih prebivalstvom. ... da se ne bo v enem dnevu ali v eni noči privalilo več sto teh ljudi v Slovenijo, pa potem govorimo o ne o tisočih, ampak o deset tisočih na leto, v državi, ki ima dva milijona prebivalcev... Saj, navsezadnje, država je dolžna za to, da poskrbi najprej za svoje državljane in da zaščiti svoje državljane, ker ti ljudje, ti pribežniki so tudi nasilni (poslanec SDS, Odbor za notranjo politiko, 15. 12. 2000).

Elemente javnega govora o imigrantih, ki smo jih izpostavili že v medijskem diskurzu in ki se ponavljajo tudi v političnem diskurzu (kriminalizacija imigrantov, homogenizacija imigrantov, emocionalizacija, kulpabilizacija države), se uporablja kot argument za uvedbo restriktivnejših politik na področju imigracijske (azilne) zakonodaje. V političnem diskurzu nastopa nov element, to je sklicevanje na evropske prakse in direktive, ki po mnenju poslancev dopuščajo sprejem restriktivnejših ukrepov:

Poglejte, Evropska unija, kakorkoli se je zakonsko hermetično zaprla, če še kdo pač pride skoz, je potem njihova notranja zakonodaja takšna, da kot smo lepo slišali izraz, enostavno šibnejo preko svojih meja. Kje to zdaj ostane, a je to Slovenija kot nek sanitarni koridor ali kjerkoli drugje, to je nepomembno. Dejstvo je, da vsi ti, jaz bom rekel, ker je več kategorij, ljudje, ki so nezakonito na našem ozemlju, to je posledica neučinkovitosti na naši meji. In mislim, da bi morali pri pripravi tudi te, tega zakona, razmišljati o tem, da bi bili bolj učinkoviti pri vzrokih. To se pravi, na meji... Evropska unija, gre na to, da se mi želimo priključiti Evropski uniji in sprejemamo, harmoniziramo z njimi zakonodajo, nam ne bi mogla prav nič očitati, če bi naši organi na meji bili bistveno bolj učinkoviti in restriktivni, zato ker oni so to naredili. To se pravi tisto, kar sami naredijo, nam ne morejo očitati. In v tej luči bi morali seveda tudi ta zakon tako naravnati, vse pa bi moralo biti usmerjeno v preventivo. Pozdravljam in se strinjam s tem, kar je naredila Evropska unija, ker samo na ta način se da delati, nekako super liberalna zakonodaja ali pa super liberalna možnost vstopa v državo pa verjetno ni smiselna, pa, ne vem, takšni

ali drugačni principi gor ali dol. To, kar se na naši meji dogaja, to je nevzdržno. Čim bolj bo ta zakon o azilu restriktiven, tem raje ga bom podprl, če bo restriktiven, tudi z dvema rokama, če je treba. In v tej luči bi morali gledati - zaščitite naših lastnih interesov (poslanec SDS, Odbor za notranjo politiko, 15. 12. 2000).

Ko smo bili v, ne vem, mislim da celo v letošnjem letu, na obisku na Nizozemskem, so povedali, da jih je prav njihova preveč liberalna zakonodaja zatolkla, da tako rečem, do te mere, da večina ljudi, ki na nezakoniti način pride v državo, ob uspešnih pravnikih oziroma odvetnikih, ki seveda si temu primerno služijo, uspe dobiti po njihovem zakonu, najprej ta pogoj stalnega bivališča in seveda ker sodni mlini tudi tam meljejo ne dovolj hitro, da ne bom rekel počasi, se potem to dogaja, da ti ljudje dobijo pravico državljanstva. In kar je pri njih še bolj grozno, je to, da to pravico dobi potem cela družina, pri malo bolj številnih družinah kot so slovenske, si lahko predstavljate, kakšna populacija jih v kratkem čaka. Tudi zato recimo teče pri njih nek, neka politična debata najprej zdaj, v katero smer iti (poslanec LDS, Odbor za notranjo politiko, 15. 12. 2000).

Zgornje navedbe iz parlamentarnih razprav so potekale v času t. i. »prebežniške krize«. V tem času je za parlamentarno razpravo domala pri vseh govorcih - ne glede na strankarsko provenienco - značilen zelo podoben tip diskurza, kar nas lahko napeljuje na sklepanje, da je konsenzualni govor rezultat posebnih razmer tistega časa. Pregled parlamentarnih razprav v letu 2006, ko je Državni zbor ponovno obravnaval Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o azilu, odkriva, da se je parlamentarni govor politično profiliral glede na strankarsko pripadnost. Poslanci in poslanke vladajoče koalicije ter poslanska skupina Slovenske nacionalne stranke so politični govor o imigrantih v primerjavi z letoma 2000 in 2001 še zaostrili, medtem ko so poslanci in poslanke Socialnih demokratov in Liberalnih demokratov Slovenije spremembam Zakona o azilu nasprotovali z argumenti, da znižuje že dosežene standarde človekovih pravic. V nadaljevanju bomo predstavili nekaj značilnih primerov zaostritve političnega govora¹³:

Če gre res za zniževanje standardov, da je to tako kritično, verjetno ne bo tu nihče upal trditi, da to ni harmonizacija z evropskim pravnim redom; tega verjetno ni, tu smo si verjetno enotni. Če pa gre za tako hudo zniževanje standardov, se pa lahko vprašamo, na kakšnem nivoju pa potem so standardi Evropske unije. Ali so države članice Evropske unije, ki se zavzemajo za enotnost - in to bi naj bila neka enotna metodologija - na azilnem področju v kameni dobi? Ljudje božji! Jaz si tega enostavno ne znam predstavljati, kakšen vik in krik. Sem vabite tudi neke predstavnike iz ne vem kakšnih humanitarnih organizacij, ki nam tu v državnem zboru solijo pamet pa nam razlagajo, kako si znižujemo standarde... Interes Evropske unije prav gotovo ni, da bo postala, ne vem, neko interesno področje, kjer bodo iz vseh področij sveta drli sem in bo mimo tistega, kar lahko absorbira ta Evropska unija, govorim o mimo tega, kar lahko absorbira. Seveda ti tokovi bodo vedno in obstaja neka kritična masa, ko se še stvari lahko urejajo. Če to prekorači

¹³ Magnetogram zasedanja Državnega zbora z dne 6. 2. 2006 je dostopen na internetni strani: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=97&cs=1&st=m&fts=zakon+o+azilu&o=10&showdoc=1&unid=SZAJ344E33594B9AD0F9C125711100500AA1> (9. 3. 2008).

vse razumne meje, je to težko. Primer bom dal samo Slovenijo v času te morije na Balkanu, ko smo imeli preko 20 tisoč različnih tujcev. Ne bom jih v kategorije postavljaj, to je bilo že **nimo meje sprejemljivega**. Mislim, da smo v tistem trenutku bili v Sloveniji država, ki ima na prebivalca največ tujcev, beguncev ali kakorkoli jih že imenujemo. Naš interes ni, da bi zadeve prerasle preko vseh mogočih mej. ...In tu moramo tudi mi **zasledovati svoj nacionalen interes**. In naš **nacionalen interes verjetno ni, da bi imeli toliko teh ljudi**, kot smo imeli leta 1994, 1995; takrat je bilo res kritično. Poleg tega pa mislim, da tudi ni naš interes, da bi imeli takšno stanje na naših mejah, kot je bilo leta 2000, ko je dnevno približno 100 ljudi prestopilo našo mejo (poslanec SDS, zasedanje Državnega zbora, 6. 2. 2006).

Pomembna značilnost javnega govora in politične retorike v Sloveniji je nizka raven refleksivnosti in analitičnega mišljenja. Slednje velja za večino novinarskih tekstov in za javna stališča poklicnih politikov. Ti so najpogosteje zatrjevali - kot je razvidno iz zgornjega citata - da sta slovenska zakonodaja in praksa na tem področju povsem usklajeni z evropskimi standardi in zahtevami, ne da bi se vprašali, ali so evropski standardi in osnove migracijske politike ustrezni. »Evropa« je tudi v tem primeru delovala kot zartitveni obrazec, ob katerem se kritično mišljenje konča.

Sklicevanje na presežno materialno oskrbljenost imigrantov in prosilcev za azil ima pomembno razsežnost: na tej točki postanejo vpleteni tudi tiste prebivalke in prebivalci Slovenije, ki z imigranti nimajo neposrednega stika. Imigranti naj bi namreč ogrožali kakovost življenja domačink in domačinov (ter negativno vplivali na trg dela in zaposlovanja) ter socialno varnost davkoplačevalk in davkoplačevalcev:

»V Slovenski nacionalni stranki mislimo, da je ta zakon, o katerem sedaj razpravljamo, o azilantih, precej nežna zadeva. V bistvu bi **bilo potrebno zadeve dosti bolj zategniti in jih dati na kratko**, kot je to sedaj. Mislim, da nikakor ne smemo pristajati na to, da bodo **neki tujci**, ne vem od kod, prišli v Slovenijo in **imeli večje pravice od naših državljanek in državljanov**. To je nedopustno in to je bedasto, kaj tako neumnega še nisem slišal. ...In kako je mogoče, da je nekdo prosilec za azil z veljavnim potnim listom, lepo vas prosim! To je farsa! **In ljudje se delajo norca iz slovenske države**. Pride z veljavnim potnim listom, dostikrat celo s slovenskim, pa reče, da je azilant. Konec koncev, naša poslanska skupina je bila edina od vseh tukaj na obisku v azilnem domu. In kaj smo ugotovili: **da je azilni dom do polovice napolnjen s cigani iz Maribora!** Iz Maribora! Kako so to azilanti, prosilci za azil in ne vem kaj še vse? Mislim, da je **to grozljiva zadeva**. In nikakor ne pristajamo že na ta člen, ta 46.a člen, ki govori o pravici do dela, da lahko z delom prične nekdo eno leto po vložitvi prošnje za azil. Pa lepo vas prosim! **Kaj pa naši ljudje? A naši ljudje pa naj "crknejo" na cesti!** Kakšna država smo, da so nekateri bolj pomembni od nas samih! Kaj podobnega naredi totalen idiot ali pa nekdo, ki hoče **sabotirati lastno državo**. Ampak tisti človek nima lastne države, to potem ni njegova domovina, ker je internacionalec, ker razmišlja o **multikulturalnosti** in ne vem o čem še vse. Mislim, da je **to grozljivo**. Vprašajte! Naj gredo nekateri, ki so bili do zdaj v steklenem zvonu in so ležali v vati, naj gredo malo med ljudi! Naj malo povprašajo, kako diha Slovenke in Slovenci! Pa bodo videli, da ti v azilnem domu imajo hrano, imajo stanovanje, dobijo obleko, preskrbljeni so z vsem in še žepnino dobijo; in žepnine dobijo več kot nek

*slovenski delavec, ki dela in ima doma dva otroka nezaposlena in mladoletna ter ženo in dobi 70.000 tolarjev na mesec. A to vas pa ne briga? To je pa vse ena figa, kaj je s temi ljudmi?! Sramota! Sramota! Ne vem, kako si lahko sploh drznete kaj takega govoriti in razlagati tukaj ... Izvolite, pojdite v azilni dom, pa **vzemite te ljudi domov**, če jih imate tako radi in če ste tako širokosrčni, da jim želite pomagati na vsakršen način» (poslanec SNS, zasedanje Državnega zbora, 6. 2. 2006)*

Ob obravnavanju zakona so se javno oglašali številni strokovnjaki, nevladne organizacije, aktivistične skupine, del političnih strank, varuh človekovih pravic, mednarodne organizacije, kot je UNHCR, ter celo predsednik države in opozarjali na sporne uredbe, ki kršijo mednarodno zakonodajo in nižajo že uveljavljene standarde na področju azilne politike. Kljub temu je slovenski parlament predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o azilu sprejel 6. februarja 2006; navzočih je bilo 70 poslank in poslancev, od tega je bilo 45 glasov za sprejem zakona, 24 pa proti. Nobeden od amandmajev, ki so jih predlagale opozicijske stranke, v katerih so skušale vključevati nekatere predloge nevladnih organizacij, ni bil sprejet.

Podobno kot v medijskem diskurzu tudi v političnem diskurzu v obdobju 2000-2001 in 2006 lahko identificiramo naslednje značilnosti:

- homogenizacija in bipolarnost objektov diskurza (nediferencirani »Mi« in nediferencirani »Oni«);
- emocionalizacija (uporaba pojmov, primerjav in metafor, ki evocirajo ogroženost Slovenije in njenih državljanov ter državljanov);
- viktimizacija »avtohtonega« prebivalstva in države (predvsem poudarjanje ekonomske in varnostne ogroženosti zaradi priseljavanja);
- kulpabilizacija imigrantov in države (država ne poskrbi za lastno prebivalstvo in je pretirano velikodušna do tujcev; imigranti množično zlorabljajo gostoljubje države);
- kriminalizacija imigrantov (imigranti so povzročitelji kaznivih dejanj, kriminaliteta zaradi njih narašča, posebej je ogroženo obmejno prebivalstvo);
- elementov higienizacije, prisotnih v medijskem diskurzu, v političnem diskurzu v tem obdobju nismo našli.

V političnem diskurzu v obdobju 2000-2001 nismo našli pomembnih diskurzivnih razlik med pripadniki posameznih parlamentarnih strank, kar pojasnjujemo s tezo o hegemonizaciji nacionalističnega diskurza, ki mu uspeva podrežati in zabrisati vse druge - v tem primeru politične - razlike. Po našem mnenju ima namreč diskurzivni material o imigrantih, tako medijski kot politični, značilnosti nacionalističnega diskurza: svet deli na »Nas« in »Njih«, vzpostavlja se kot nadrejeni, hegemonizirajoči diskurz, ki samega sebe naturalizira, ter deluje preko institucij, ki pomembno oblikujejo politike na področju odnosa do imigrantov (parlament kot zakonodajno telo, tiskani mediji kot oblikovalci javnega mnenja). Odklonilen odnos do imigrantov in ksenofobični politični diskurz zagotovo lahko pripomoreta k banalizaciji nestrpnega izražanja in vedenja v širši javnosti.

SKLEP

Javno razpoloženje, ki se je v letih 2000 in 2001 označevalo kot »prebežniška kriza«, je spominjalo na razmere v Sloveniji v zgodnjih devetdesetih letih, ko je bilo govora o »begunski krizi« (1992-1993). Nekatere študije, ki so obravnavale obe situaciji,¹⁴ so že opozarjale na serijo elementov v procesih vzpostavljanja diskriminatornih diskurzivnih praks na področju medijskega in institucionalno-političnega delovanja. Pokazalo se je predvsem naslednje: različni elementi nacionalističnega diskurza se v nekem trenutku homogenizirajo ter proizvedejo problem ali »krizo«, ki nato s podporo javnega medijskega delovanja zlahka legitimira odmike od nekaterih temeljnih načel, ki so se zdeli že samoumevna (npr. temeljne človekove pravice in svoboščine). Taki odmiki potem obveljajo za popolnoma sprejemljive izjemne ukrepe. Praviloma se dosega z uporabo emocionalizacije javnega govora. V primerjavi z begunsko krizo iz let 1992-1993 so se v »prebežniški krizi« zaostri in dodatno legitimirali izrazito restriktivni ukrepi slovenske imigracijske politike z začetka devetdesetih let; hkrati se je v obdobju 2000-2001 nacionalna identiteta navznoter še bolj radikalno ločila od »drugih« in nadaljevala logiko identitetne žrtve, kar je odprlo možnosti legitimizacije politik in sprememb zakonodaje, ki utrjujejo tezo o ogroženosti slovenstva. V vsakdanjem javnem govoru in v medijih se je razširil predsodkovni in sovražni govor o drugih, ki ni imel le značilnosti ksenofobije z elementi rasizma, temveč je tudi pozival k skupinskemu delovanju proti naseljevanju in integraciji imigrantov. Pripeljal je do eksplicitnih groženj in poskusov nekaterih akterjev, da bi zares delovali sami, na lastno pest in zunaj legalnih in institucionalnih okvirov države (Jalušič 2001: 15). Nedavna dogajanja v zvezi s preseljevanjem Romov iz Ambrusa se umeščajo v enako matriko: kar je videti ekscesno ravnanje z lastnimi državljani, je zgolj dosledna izpeljava dogajanj iz obdobja begunske in prebežniške »krize«.

Lokalizirana zavračanja nastajajo iz fantazmatskih podob, ki prikazujejo imigrante kot sovražnike, kot tiste, ki ogrožajo naturalizirano samobitnost večinskega naroda; naturalizirano zato, ker ni nikoli do konca tematizirana ali pojasnjena. V primeru preselitve Romov iz Ambrusa namreč niso mogle delovati običajne metafore in sintagme, kot je na primer govor o »na svoji zemlji«. V tem primeru se je bil diskriminatorni diskurz prisiljen soočiti z lastnim jedrom brez ovinkov sklicevanja na »avtohtonost«, »lastno zemljo« ali »domačo grudo«: prisiljen je bil izgovarjati kulturni rasizem v čisti obliki. Zlorabljanje kulture pa se ne konča pri identifikaciji razlike med nami in njimi. Dejanska raznolikost imigrantov, njihovih posamičnih življenjskih usod in imigrantskih itinerarijev, se zvaja na fantazmatsko homogenost z imaginarnim skupnim imenovalcem kulturne drugačnosti. Ta drugačnost ogroža, zato se zavračanje posameznikov in posameznic dogaja v imenu kulture. Kultura postaja legitimacija verbalnega in včasih tudi fizičnega nasilja ter hkrati orodje za njegovo izvajanje.

¹⁴ Doupona-Horvat, M., Veschuereen, J., Žagar, I. (1998): *Retorika begunske politike v Sloveniji*. OSI Ljubljana. Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 01, (2001), Mirovni inštitut, Ljubljana.

LITERATURA:

- Bauman, Zygmunt (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt (2003). *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*. Cambridge: Polity Press.
- Bilefeld, Ulrich (1998). *Stranci: prijatelji ili neprijatelji*. Beograd: Biblioteka XX. vek.
- Charteris-Black, J. (2006): Britain as a container: immigration metaphors in the 2005. *Discourse and Society*, let. 17, št. 5, september, 2006, str.: 563-581.
- Drolc, Aleš (2003). Imigranti med evropsko migracijsko politiko in posebnostmi prostora. *Migracije – globalizacija – Evropska unija* (ur. Mojca Pajnik, Simona Zavrtnik Zimic). Ljubljana: Mirovni inštitut (zbirka EU monitor).
- Foucault, Michel (2003). *Society must be defended: lectures at the Collège de France, 1975-76*. London: Penguin Books.
- Hafner-Fink, Mitja (2004). Državljanstvo, (nacionalna) identiteta in odnos do tujcev. *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*. (ur. Brina Malnar, Ivan Bernik). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV-CJMMK.
- Jalušič, Vlasta (2001). Ksenofobija ali samozaščita? O vzpostavljanju nove slovenske državljanske identitete. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 01*. (ur. Brankica Petković). Ljubljana: Mirovni inštitut (zbirka Mediawatch), str. 13-43.
- Kuhar, Roman (2001). Zgrabiti in izgnati. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 01*. (ur. Brankica Petković). Ljubljana: Mirovni inštitut (zbirka Mediawatch), str. 45-55.
- Luthar, Breda (1998). *Poetika in politika tabloidne kulture*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Mastnak, Tomaž (1998). *Evropa: med evolucijo in evtanazijo*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Negri, Antonio, Hardt, Michael (2003). *Imperij*. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, izdaja Politikon. Ljubljana: Študentska založba.
- Taguieff, Pierre-André (1988). *La France du préjugé: essai sur le racisme et ses doubles*. Paris: La Découverte.
- Ule, Mirjana (1999). *Predsodki in diskriminacije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

SUMMARY

UNWANTED? MEDIA AND POLITICAL CONSTRUCTIONS
OF FOREIGNERS IN SLOVENIA

Ana Kralj

The article discusses the attitude of the population of Slovenia toward immigration, in particular toward “illegal immigrants”. Results of public opinion polls that seek to understand the attitude of the majority population toward immigration to Slovenia have revealed a negative majority stance toward defined groups of foreigners, most evidently so in relation to immigration from the republics of former Yugoslavia (representing the majority share of the immigrant population in Slovenia), and immigration from non-European countries, yet with a significant difference: the immigrants from the global south (Africa) and east (Asia, Russia, and states of the former Soviet Union) are significantly more unwanted than immigrants from the “pan-European world” (both Americas and Australia). Based on discourse analysis, the author has examined the reactions of printed mass media and political representatives in the national assembly to the arrival of foreigners during the “immigrant crisis” of 2000 and 2001. Research findings have revealed significant similarities between media and political discourse, both establishing a series of discriminatory discursive practices with common characteristics: homogenization of foreigners, emotionalization of discourse, criminalization of foreigners, victimization of the local population, culpabilization of the state for its inadequate reactions, and hygienization. The analysis of parliamentary discussions in the time of the “immigrant crisis” has not revealed any significant differences in the discourse used by representatives of various political parties. Considerable bias, prejudice, and nationalistic orientation that permeated the public discourse in relation to foreigners have exerted an influence on the legitimization of institutional political operations and legislative changes that lower the already existing standards of treatment of immigrants, in particular asylum seekers.